

УДК 124.5(477)

Гоян І. М.

доктор філософських наук, декан філософського факультету, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника (Україна, Івано-Франківськ),
dekanat_filosof@pu.if.ua,

Максимович О. В.

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та соціології, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника (Україна, Івано-Франківськ),
maksimovuch@mail.ru

МОДЕРНІЗМ ТА ТРАДИЦІОНАЛІЗМ ЯК ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ТИПИ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ: ІСТОРИКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Розглянуто модернізм та традиціоналізм в сенсі цивілізаційних типів українського етнонаціонального характеру на основі праць представників періоду національно-культурного відродження в Україні.

Ключові слова: модернізм, традиціоналізм, парадигма, національно-культурне відродження, соціокультурний дискурс, ціннісні орієнтації.

І частина

На початку ХХ століття відомий діяч української культури та суспільно-політичної думки М. Шаповал, котрий публікувався у часописі «Українська хата» під, нажаль, маловідомим псевдонімом М. Сріблянський, розмірковуючи над перспективами розвитку українського суспільства констатував: «Перед нами яскраво стоїть глибока проблема культури: чи йти старим шляхом українофільщини, чи залишити традиції хуторянського світогляду і варварства та шукати культурного самоозначення? Так, шукати культурного самоозначення, бо це значить визволитись від залежності од чужої культури, маючи підставу і поживу у власній сфері мислення і світовідчужання» [1, с. 104]. Оглядаючи панораму наукових дискусій з приводу зазначеної проблематики, переконуємося, що міркування дослідника не втратили актуальності в умовах сьогодення. На пограниччі ціннісних дискурсів сучасної української дійсності простежуються, з одного боку, епатажні спроби подивувати коло зацікавлених осіб неймовірною «новизною» постановки та розв'язання питання цивілізаційного типу українського етнонаціонального характеру, з іншого – спроби пояснити суть українського етнонаціонального характеру лише за допомогою індикаторів традиціоналізму (в сенсі аргументів на користь «українськості українського етнонаціонального характеру»), котрі велими успішно імплікуються у відповідного змісту та характеру політичні ідеології. Окрім того, спроби означити цивілізаційний тип українського етнонаціонального характеру лише з погляду концепту традиціоналізму призводять до ідеологічного заангажованого способу висвітлення питання. Ймовірно, найбільш проблемною ділянкою цієї теми є спроба аргументувати паритетність цивілізаційних типів модернізму та традиціоналізму в просторі українського етнонаціонального характеру за

умови фрагментарного представлення останнього в інтелектуальних дискурсах вітчизняних гуманітарних студій. Питання присутності модернізму в українській літературі, музиці, живописі, та інших галузях знань – це не питання, а науково доведений факт. Однак, це питання для української філософії, історії, соціології, політології, тобто галузей знань, на які покладена відповідальність творення парадигмальних способів представлення проблеми.

Стосовно ж модерності цивілізаційного типу українського національного характеру дискусій можна вирізнити значно більше. Найперше, слід зауважити, що лише спосіб постановки такої проблеми завідома контраверсійний, зважаючи на авторитетну академічну традицію трактування феномену етнонаціонального в межах концепту традиціоналізму. Загалом, можна вирізнити, водночас, декілька принципових ділянок дискусії: по-перше, дефінітивна неузгодженість понять примножує непорозуміння та призводить до плюралізму форм стосовно однакового змісту; По-друге, новизна (а можливо й несподіваність) постановки питання цивілізаційних типів модернізму та традиціоналізму як паритетних конструктів етнонаціонального характеру вимагає авторитетної емпіричної аргументації; По-третє, в контексті зарубіжних дискусій з цього приводу подібний спосіб постановки проблеми виглядає запізнілим (щонайменш на два століття). Отож, питання етнонаціональної приналежності/ідентичності в перспективі реалій українського та зарубіжного сьогодення, а тим паче її цивілізаційних типів також вимагає додаткових конотацій та пояснень.

Незважаючи на те, що на даний момент відсутня методологічно узгоджена модель трактування відмінностей модерного/традиційного компонентів українського етнонаціонального характеру, в поле академічних дискурсів постійно потрапляють дослідження локального характеру, результатом котрих постають ситуативні висновки. Іноді, через відсутність добротної теоретичної основи такі висновки суперечать одні іншим, створюючи ситуації колапсу наукових досліджень порівняльного гатунку. Зокрема, незважаючи на те, що методологічна основа питання цивілізаційних типів українського етнонаціонального характеру презентована недостатньо переконливо, у вітчизняному інтелектуальному просторі циркулює значна кількість емпіричних соціологічних досліджень даної тематики. Як слушно зауважує Н. Черниш, характерною особливістю сучасної української соціології є «... «перевиробництво» конкретних емпіричних досліджень і «недовиробництво» загальних і спеціальних теорій і концепцій. Соціологічних досліджень проводиться багато, а часу і сил на їх узагальнення постійно бракує; відтак, фобія до теорій, що має коріння ще у радянських часах, непомітно перебралася й до сучасності» [3, с. 1].

Міркуючи над питанням бібліографії подібного способу постановки питання, доходимо висновку, що він не лише «має право на існування» в сенсі теми академічного дослідження, але й володіє достатньо переконливим теоретико-методологічним підґрунтям. Зважаючи на хронологічну тривалість дискурсів цієї проблематики, можемо вести мову про наукову тенденцію постановки питання модернізму та традиціоналізму як цивілізаційних типів українського етнонаціонального характеру. Адже, український модерністичний рух постає як плюралізм різнопланових новаторських тенденцій, течій, напрямів, стилів, іноді шкіл переважно у сфері літератури, живопису, архітектури, музики у супроводі ґрунтовної філософської дискусії вітчизняних авторів з приводу його ідейно-теоретичних і методологічних принципів. Він становить оригінальний синкретизм національної традиції, модерністичних світоглядних пріоритетів, вітчизняних соціокультурних трансформацій та зарубіжних мистецько-філософських тенденцій. Особливостями українського модерністичного руху виявилися: міжгалузевий характер творчих пошуків; опозиція новаторських і народницьких світоглядних пріоритетів; наявність автентично-українських передумов його становлення та розвитку, генеалогічна незавершеність, нелінійний, полівекторний характер історичного розвитку, філософічність, існування ґрунтового теоретичного дискурсу. Оскільки поняття українського модернізму об'єднує плюралізм течій, напрямів, стилів, шкіл у різних галузях творчості, вважаємо недоречним застосування до процесу становлення українського модерністичного руху чіткої хронологічної методології. Однак, на нашу думку, в просторі українського модерністичного руху яскраво простежуються чотири ключові етапи його становлення та розвитку: дискурсивно-декларативний, ранній український модернізм, зрілий український модернізм, етап латентного модернізму, діаспорні спроби ренесансу та академічної рефлексії українського модерністичного руху [3].

Джерельну базу даної проблематики складають три групи матеріалів. По-перше, оригінальні праці, автентичні видання, часописи та інші бібліографічні свідчення дискурсу модернізму в українському соціокультурному просторі. Це, зокрема матеріали часопису «Українська хата» (1909-1914), з поміж яких вирізняються глибиною осмислення проблеми статті А. Товкачевського та М. Сріблянського; публікації на сторінках «Літературно-наукового Вісника», часописів «Життя й революція», «Народ», «Товариш» «Назустріч» та ін. Різноманітні рефлексії модернізму в руслі питання українського етнонаціонального характеру презентовані дослідженнями С. Балея, М. Драгоманова, М. Гавриліва, Б. Герасимовича, П. Демчука, О. Кобилянської, Ю. Кміта, О. Ковалевського, І. Костецького, Я. Когана, Г. Костельника, Л. Луціва, О. Назаревського, В. Панейка, М. Перліна, Є. Перліна, М. Рудницької, М. Рудницького, І. Раковського, М. Скрипника, І. Франка, А. Халецького, М. Хмелевського. По-друге, окрему групу бібліографії даного питання складає сучасна дослідницька література з різних галузей знань, котра безпосередньо чи опосередковано стосується питання цивілізаційних типів українського етнонаціонального характеру (В. Арбеніна, Я. Грицак, Я. Дашкевич, Т. Гундорова, С. Павличко, Н. Черниш, та ін.). По-третє,

слід виокремити також окремою групою класичні варіанти постановки та розв'язання зазначеного питання в працях зарубіжних дослідників (Т. Адорно, В. Вельш, П. Козловські, Е. Сміт, Ю. Хабермас, К. Ясперс, та ін.).

Вивчаючи заявлені напрями тлумачення проблеми, розуміємо, що найчастіше питання сутності українського етнонаціонального характеру розв'язується в руслі протиставлення модернізму та традиціоналізму (С. Катаєв, О. Кравчук, С. Хобта, М. Рогожа та ін.). З одного боку, подібне протиставлення дозволяє чіткіше окреслити інтенції українського етнонаціонального характеру, з іншого – надмірне акцентування «крайніх» варіантів зумовлює утвердження розуміння сучасного українського суспільства як «розколотого в просторі та часі» (А. Гальчинський, О. Забужко, М. Карпенко, М. Рябчук та ін.). Ця позиція з прагматичної точки погляду не виглядає виправданою, оскільки не передбачає можливостей поглиблення інтеграційних процесів, радше – навпаки.

Отож, відверто означивши найбільш контрверсійні ділянки заявленої теми, перейдімо до докладнішого способу розгляду проблеми та аргументації постульованої точки зору, попередньо, спробувавши запропонувати ґносеологічно перспективну дефініцію поняття «модернізм» та «цивілізаційний тип».

Термін «модерн» ввійшов у філософський дискурс наприкінці V ст. як категорія, котра окреслювала щойно отриманий офіційний статус християнського теперішнього, на протигагу язичницькому минулому Римської імперії [4, с. 40-41]. Генеалогія її семіотичної основи засвідчує ранній етап латиномовної епохи європейського інтелектуального простору («модерн» походить від лат. *modo* – «нешодавно» [5, с. 86]). У критичній літературі філософська «новочасність» зазвичай датується XVII ст. (Ж. Ф. Ліотар, В. Вельш, П. Козловські, а також О. Соболев, О. Кравченко та ін.), її характерні модули – абсолютизація розуму, логоцентризм, диференціація ціннісних сфер науки, моралі та мистецтва, заміщення ідеї неперервної натуральної традиції поняттям історичної свідомості. У процесі конституювання ідейного поля розуміння «новочасності» значна роль належала «Суперечці Давніх та Модерних» кінця XVIII ст. [6, с. 19], внаслідок якої утворюється тенденція поступової відмови від античної моделі [7, с. 435] на користь світоглядних пріоритетів Просвітницького раціоналізму. Підсумковий «проект Модерну» сформульовано у XVIII ст. філософами Просвітництва [4, с. 45], а «становлення естетичного модерну набуває характерних контурів починаючи з Бодлера, в тому числі починаючи з його теорії мистецтва» [4, с. 41]. Отже, семіотична генеза категорії «модернізм» засвідчує спорідненість з європейським інтелектуальним дискурсом, починаючи від епохи раннього Середньовіччя, особливо з епохою Модерну. Зауважимо, що площини значень поняття «модерн» в просторі філософії та мистецтвознавства різняться. Так, з філософської позиції, Модерн – це тривала епоха європейського інтелектуального дискурсу, становлення якої зазвичай ідентифікують із епохою Відродження. Однак з позиції мистецтвознавства, модерн – «стиль у європейському та американському мистецтві кін. 19 – поч. 20 ст.» [8, с. 104], відомий також як нове мистецтво (*Art Nouveau*), Югендстиль (*Jugendstil*) й стиль Сецесіону (*Sezessionstil*).

Прихильники новаторської парадигми творчості в Україні свідомо уникали цього терміна, оскільки «модернізмом» іменували маргінальні тенденції в межах традиційно-народницького інтелектуального дискурсу. Завдяки тривалому критичному дискурсу новаторських тенденцій, з погляду релігійно-філософської, народницької, націоналістичної критики, категорії «Модерн», «модерний», «модерністичний» мали негативне змісто-вне навантаження. Наприклад, М. Сріблянський, в працях теоретично обгрунтуванні передумови, засновки та світоглядні перспективи модернізму з соціально-філософської позиції, рідко вживав категорії «модернізм», «модерний» для позначення сфери власних наукових зацікавлень. «У нас модерністами, – писав М. Сріблянський, – називаються всі, що критикують «Раду», не читають віршів Грінченка, не хвалять бандуристів, не розмовляють в своїй родині по-російському, але читають «модерні» вірші, хвалять Красу, пишуть все в «критичному усобленню», і на зборах виступають проти признаних авторитетів» [9, с. 450]. У цьому випадку автор констатує, з одного боку, опозицію прихильників новаторської творчості щодо світоглядних пріоритетів народництва, а з іншого – протест проти усталеного погляду на парадигму модернізму в просторі вітчизняного інтелектуального дискурсу. Загалом, аналіз вибірки інтерпретацій поняття модернізм [10], дозволяє стверджувати, що в семантичному просторі соціокультурного дискурсу цього поняття в Україні присутні щонайменше чотири площини значень: філософська, релігійна, мистецька та літературна. Отож маємо підстави стверджувати, що модернізм в Україні являє собою не лише мистецько-літературний феномен, але й цивілізаційний тип етнонаціонального характеру.

Аналіз модернізму та традиціоналізму як цивілізаційних типів українського етнонаціонального характеру дозволяє констатувати, що найбільш колоритні індикатори останніх були окреслені в інтелектуальному просторі рубежу XIX–XX ст., котрий за періодизацією І. Лисяка-Рудницького [11], М. Семчишина [12] становить хронологічні параметри завершального етапу вітчизняного національно-культурного відродження.

Соціокультурну ситуацію в Україні цього періоду складно інтерпретувати не вдаючись до методологічного потенціалу категорії «трансформація» яка адекватно відтворює явища опозиції модернізму та традиціоналізму. Такий погляд методологічно підтверджує позиція українського дослідника С. Катаєва, на думку якого, змістовне навантаження цієї категорії передбачає паралельний дискурс традиційної та новаторської світоглядних моделей: «Суспільство, що трансформується, живе одночасно за різними парадигмами, серед яких слід вирізняти консервативну та модернізаційну» [13, с. 78]. Аналогічний погляд обгрунтовує російський дослідник М. Лапін, виокремлюючи два різновиди соціокультурних трансформацій: традиціоналізація та лібералізація (модернізація). Остання характеризується збільшенням можливостей свободи/відповідальності учасників суспільства, приростом інновацій, диференціацією структури суспільства, конституванням нових інтегруючих складників соціальної системи, тощо [14, с. 7].

Об'єктом трансформаційних процесів кінця XIX – початку XX ст. постала народницька світоглядна парадигма.

* Суттєвою передумовою формування вітчизняної народницької парадигми виявилася демографічна структура тогочасного українського соціуму. Згідно з статистичними даними, які наводять історик В. Сарбей і його співавтор Ф. Стеблій, наприкінці XIX ст. етнічні українці становили не більше третини міського населення. «Загалом у промисловості та транспорті й у торгівлі тоді працювало тут лише трохи більше 9% українців. А серед вчених, митців, медичних працівників, церковних служителів їх було й того менше – 0,5%. Українська нація формувалася й розвивалася переважно як селянська. За даними перепису 1897 р., 84% населення України під владою Російської імперії становили селяни» [16, с. 139-140]. Якісна структура тієї частини населення України, котра перебувала у складі Австро-Угорської імперії, за статистичними даними згаданих дослідників була такою: «...Абсолютна більшість населення (в Галичині на початку XX ст. – 88,45%, у Закарпатті наприкінці XX ст. – 85%) мешкала в селах і лише незначна частина в нечисленних містах... Стосовно українського населення: понад 90% його мешкало в селах і було зайнято в сільському господарстві» [16, с. 159-160]. Відповідно, більшість українського населення Австро-Угорської імперії була зайнята в сільському господарстві: «Питома вага самодіяльного населення, зайнятого у промисловому виробництві, була мізерною. В Галичині у 1900 р. вона становила 5,8%. У Буковині в промисловості й ремеслі тоді було зайнято близько 11% населення, в Закарпатті у промисловості й на транспорті – 10%» [16, с. 160]. До сказаного варто також додати: оскільки «в містах українці перебували переважно на третьому місті (після євреїв та поляків у Східній Галичині, євреїв і німців у Буковині, євреїв і угорців на Закарпатті)» [16, с. 160], то, частка українського населення, зайнятого у промисловому виробництві, безпосередньо пов'язаному із міським укладом життя, була мізерною. Наведені статистичні дані роз'яснюють причини трансформаційних інтенцій вітчизняного соціокультурного простору на межі XIX–XX ст.

Незадовільне становище українського населення в соціальній ієрархії суспільства, виявилось емпіричною передумовою яскравої опозиційної налаштованості модерністів стосовно традиційно-народницької соціокультурної моделі. Національна ідея за таких суспільно-політичних обставин виконувала функцію компенсаторного елемента світогляду, на зруйнування якого посягнули прихильники модернізму. Зауважимо, що ігнорування модерністами тематичного спектра, пов'язаного із національним питанням українців, зумовлене радше мотивацією останніх створити дієву, а не компенсаторну модель розв'язання національного питання в українському контексті. Мистецько-філософська опозиція цінностей модерністичної та народницької парадигми в українському контексті мала цілком об'єктивні підстави, адже прихильники новаторської світоглядної пара-

* Дефініція категорії «народництво» з соціально-філософського погляду, подана у праці сучасної української дослідниці О. Сліпущо: «Народництво як політична, громадська і літературна течія в основу своєї ідеології поклало демократичні традиції та культурне відродження українського народу. Народницька ідеологія увібрала у себе кращі традиції попередньої національно-визвольної думки – романтичні ідеї народності, культу національного, слов'янофільства, впливи ідеалістичних естетичних теорій Гегеля, Шеллінга, національно-визвольну спрямованість і прагнення до світового контексту масонства» [15, т.5, кн.1, с.59].

дигми всією своєю творчістю намагалися спростувати твердження про те, що українська нація шанує і відтворює лише селянські цінності, сюжети, стереотипи поведінки.

Трансформаційну інтенцію вітчизняного соціокультурного простору на межі XIX-XX ст. засвідчують тенденції соціальних перетворень, супроводжувані аналітичним дискурсом. З ідейно-теоретичного погляду, вітчизняні трансформаційні інтенції зумовлені низкою концепцій зарубіжних та вітчизняних авторів (Ю. Бачинський, В. Винниченко, Д. Донцов, М. Драгоманов, В. Липинський, М. Міхновський, І. Франко і ін.), які детермінували базові вектори світоглядної ідентичності, а відтак і прагматичної дійсності. В цьому хронологічному проміжку конституювався полівекторний політичний процес, підсумком якого постало формування чотирьох ключових напрямів здійснення політичної діяльності: соціал-демократичного, самостійницького, монархічного та комуністичного. Зауважимо, що між трансформаційними тенденціями українського соціокультурного простору та світоглядною парадигмою модернізму простежується ідейно-теоретична і хронологічна залежність, адекватною формою вияву якої постала опозиція традиційно-народницьких і новаторських світоглядних пріоритетів.

(III частина у науковому віснику «Гілея». – Вип. 88)

Список використаних джерел

- Сріблянський М. Боротьба за індивідуальність // Українська хата: літературно-науково-громадськ. і економічн. ілюстр. місячник. – К.: Друкарня «П. Барського», 1912. – № 2. – С. 96-108.
- Черниш Н. Одна, дві чи двадцять дві України: соціологічний аналіз соціальних ідентичностей представників трьох поколінь мешканців Львова і Донецька [Електр. ресурс]. – Режим доступу: http://www.duh-i-litera.kiev.ua/duh-i-litera/11-12/1_print.htm
- Максимович О. Проблема періодизації українського модернізму: теоретико-методологічний аспект // Тези звітної наукової конференції філософського факультету / Відп. за випуск В. Мельник. – Львів: Видавн. центр Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2006. – С. 113.
- Хабермас Ю. Модерн – незавершений проект // Вопр. філософії. – М., 1992. – № 4. – С. 40-53.
- Козловски П. Современность постмодерна // Вопр. философии. – М., 1995. – № 10. – С. 85-94.
- Лосик О. Феномен свободи у французькому дискурсі постмодернізму: дис... канд. філос. наук. Спеціальність 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2005. – 206 с.
- Постмодернізм: енциклопедія. – Мн.: Интерпрес-Сервис, Книжный дом, 2001. – 1040 с.
- Ничкало С. А. Мистецтвознавство: коротк. тлумачн. словник. – К.: Либідь, 1999. – 208 с.
- Сріблянський М. Етюд про футуризм // Українська хата: літературно-науково-громадськ. і економічн. ілюстр. місячник. – К.: Друкарня «П. Барського», 1914. – № 6. – С. 449-465.
- Максимович О. В. Максимович О. Ідейно-теоретичні джерела становлення українського модернізму // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2005. – № 13. – Серія: Філософія. – С. 153-157.
- Лисяк-Рудницький І. Історичні ессе: В 2 т. / Перекл. з англ. М. Бадік, У. Гаврилів, Я. Грицак та ін. – К.: Основи, 1994. – Т.1. – 554 с.
- Семчишин М. Тисяча років української культури (Історичний огляд культурного процесу). – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: вид-во НТШ, 1985. – Б-ка українознавства: Т.52. – 550 с.
- Катаєв С. Консервативні та модернізаційні компоненти соціокультурної трансформації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – К., 2000. – № 1. – С. 76-81.
- Лапін Н. Проблемы социокультурной трансформации // Вопр. философии. – М., 2000. – № 6. – С. 3-17.
- Тисяча років української суспільно-політичної думки: У 9 т. – К.: Дніпро, 2001. – Т.5. – Кн.1. – (XIX ст.). – 512 с.; – Кн.2. – (Кінець XIX – початок XX ст.) – 550 с.; Т.6. – 520 с.
16. Історія України / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін.; За ред. В. А. Смолія. – К.: Альтернативи, 1997 – 416 с.
17. Програма руско-української радикальної партії // Народ. Орган руско-української радикальної партії. – Львів: Народня друкарня В. Маньського, 1980. – Рік I. – Ч.20. – С. 301-303.
18. Степін В. С., Толстых В. И. Демократия и судьба цивилизации // Вопр. философии. – М., 1996. – № 10. – С. 3-18.
19. Донцов Д. Сучасне політичне положення нації і наші завдання (Реферат, виголошений на II Всеукраїнському студентським з'їзді в липні 1913 р. у Львові). – Л.: Вид-во Укр. студент. союза, 1913. – 31 с.
20. Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – К.: Наукова думка, 1976-1986. – Т.34. – 543 с.; Т.37. – 673 с.; Т.45. – 571 с.
21. Свшан М. Суспільний і артистичний елемент в творчості // Літературно-науковий Вісник. – К.: Друкарня 1-ої Київськ. друк. спілки, 1911. – Т.53. – Кн.3. – С. 547-555.
22. Мазлах С. Шах-рай В. До хвили. Що діється на Україні і з Україною? – Саратов: Видання Саратовського Укр. Відділу Народного комісаріату справ національних, 1910. – 101 с.
23. Карманський П. Українська богема. – Львів: Олір, 1996. – 144 с.

References

- Sribljans'kyj M. Borot'ba za indyvidual'nist' // Ukrai'ns'ka hata: literaturno-naukovo-gromads'k. i ekonomichn. iljustr. misjachnyk. – K.: Drukarnja «P.Bars'kogo», 1912. – S.96-108.
- Chernysh N. Odnа, dvi chy dvadcat' dvi Ukrai'ny: sociologichnyj analiz social'nyh identychnostej predstavnykiv tr'oh pokolin' meshkanciv L'vova i Donec'ka [Elektr. resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.duh-i-litera.kiev.ua/duh-i-litera/11-12/1_print.htm
- Maksymovych O. Problema periodyzacii' ukrai'ns'kogo modernizmu: teoretyko-metodologichnyj aspekt // Tezy zvitnoi' naukovoї konferencii' filosof'kogo fakul'tetu/ Vidp. za vypusk V.Mel'nyk. – L'viv: Vydavn. centr L'viv. nac. un-tu im. I.Franka, 2006. – S.113.
- Habermas Ju. Modern – nezavershennyj projekt // Vopr. filosofii. – M., 1992. – № 4. – S.40-53.
- Kozlovski P. Sovremennost' postmoderna // Vopr. filosofii. – M., 1995. – № 10. – S.85-94.
- Losyk O. Fenomen svobody u francuz'komu dyskursi postmodernizmu: dys... kand. filofs. nauk. Special'nist' 09.00.03 – social'na filosofija ta filosofija istorii' / L'viv. nac. un-t im. I.Franka. – L'viv, 2005. – 206 s.
- Postmodernizm: jenciklopedija. – Mn.: Interpres-Servis, Knizhnyj dom, 2001. – 1040 s.
- Nychkalo S.A. Mystectvoznavstvo: korotk. tлумачn. slovnyk. – K.: Lybid', 1999. – 208 s.
- Sribljans'kyj M. Etjud pro futuryzm // Ukrai'ns'ka hata: literaturno-naukovo-gromads'k. i ekonomichn. iljustr. misjachnyk. – K.: Drukarnja «P.Bars'kogo», 1914. – № 6. – S.449-465.
- Maksymovych O.V. Maksymovych O. Idejno-teoretychni dzherela stanovlennja ukrai'ns'kogo modernizmu // Naukovi zapysky Ternopil's'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni Volodymyra Gnatjuka. – Ternopil', 2005. – № 13. – Serija: Filosofija. – S.153-157.
- Lysjak-Rudnyč'kyj I. Istorychni esse: V 2 t. / Perekl. z angl. M.Badik, U.Gavryliv, Ja.Grycak ta in. – K.: Osnovy, 1994. – T.1. – 554 s.
- Semchyshyn M. Tysjacha rokiv ukrai'ns'koi' kul'tury (Istorychnyj ogljad kul'turnogo procesu). – N'ju-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto: vyd-vo NTSh, 1985. – B-ka ukrai'noznavstva: T.52. – 550 s.
- Katajev S. Konservatyvni ta modernizacijni komponenty sociokul'turnoi' transformacii' // Sociologija: teorija, metody, marketyng. – K., 2000. – № 1. – S.76-81.
- Lapin N. Problemy sociokul'turnoj transformacii // Vopr. filosofii. – M., 2000. – № 6. – S.3-17.
- Tysjacha rokiv ukrai'ns'koi' suspil'no-politychnoi' dumky: U 9 t. – K.: Dnipro, 2001. – T.5. – Kn.1. – (XIX st.). – 512 s.; – Kn.2. – (Kinec' XIX – pochatok XX st.) – 550 s.; T.6. – 520 s.
- Istorija Ukrai'ny / V.F. Verstjuk, O.V. Garan', O.I. Gurzhij ta in.; Za red. V.A. Smolija. – K.: Al'ternatyvy, 1997 – 416 s.
- Programa rusko-ukrai'ns'koi' radykal'noi partii // Narod. Organ rusko-ukrainskoi' radykal'noi partii. – L'viv: Narodnja drukarnja V.Manjeckogo, 1980. – Rik I. – Ch.20. – S.301-303.
- Stepin V.S., Tolstyh V.I. Demokratija i sud'ba civilizacii

// Vopr. filosofii. – M., 1996. – № 10. – S.3-18.

19. Doncov D. Suchasne polityчне položennja nacii' i nashi zavdannja (Referat, vygoloshenyj na II Vseukrai'ns'kim students'kim z'i'zdi v lypni 1913 r. u L'vovi). – L.: Vyd-vo Ukr. student. sojuza, 1913. – 31 s.

20. Franko I. Zibrannja tvoriv: U 50 t. – K.: Naukova dumka, 1976-1986. – T.34. – 543 s.; T.37. – 673 s.; T.45. – 571 s.

21. Jevshan M. Suspil'nyj i artystychnyj element v tvorčosti // Literaturno-naukovyj Visnyk. – K.: Drukarnja 1-oi' Kyi'vs'k. druk. spilky, 1911. – T.53. – Kn.3. – S.547-555.

22. Mazlah S. Shlah-raj V. Do hvylj. Shho dijēt'sja na Vkrai'ni i z Ukrai'noju? – Saratov: Vydannja Saratovs'kogo Ukr. Viddilu Narodnogo komisariatu sprav nacional'nyh, 1910. – 101 s.

23. Karmans'kyj P. Ukrai'ns'ka bogema. – L'viv: Olir, 1996. – 144 s.

Goyan I.N., Doctor of philosophical sciences, Dean of the Faculty of Philosophy, Vasyl Stefanyk Prycarpathian National University (Ukraine, Ivano-Frankivsk), dekanat_filosof@pu.if.ua,
Makymovych O.V., PhD, Associate Professor, Department of Philosophy and Sociology, Vasyl Stefanyk Prycarpathian National University (Ukraine, Ivano-Frankivsk), makymovuch@mail.ru

Modernism and traditionalism as a civilized types of Ukrainian ethnic national character: historical and sociological analysis

Modernism and traditionalism were analyzed in terms of civilization types of Ukrainian ethnic national character based on works of the representatives of the period of national and cultural renaissance in Ukraine.

Keywords: modernism, traditionalism, paradigm, national and cultural revival, socio-cultural discourse, value orientations.

Гоян И. Н., доктор философских наук, декан философского факультета, Прикарпатский национальный университет им. Василия Стефанюка (Украина, Ивано-Франковск), dekanat_filosof@pu.if.ua,
Максимович О. В., кандидат философских наук, доцент кафедры философии и социологии, Прикарпатский национальный университет им. Василия Стефанюка (Украина, Ивано-Франковск), makymovuch@mail.ru

Модернизм и традиционализм как цивилизационные типы украинского этнонационального характера: историко-социологический анализ

Рассмотрены модернизм и традиционализм в смысле цивилизационных типов украинского этнонационального характера на основе трудов представителей периода национально-культурного возрождения в Украине.

Ключевые слова: модернизм, традиционализм, парадигма, национально-культурное возрождение, социокультурный дискурс, ценностные ориентации.

* * *

УДК 316.351

Коростильова А.
аспірантка, Національний педагогічний університет ім.
М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
gileya.org.ua@gmail.com

Множинність концепцій щодо визначення поняття «МОЛОДЬ» ТА ЇЇ ГРАНИЧНИХ ВІКОВИХ МЕЖ

Аналізується множинність концепцій та підходів щодо визначення поняття «молодь», а також визначення граничних вікових меж молоді в умовах сучасного суспільства.

Ключові слова: молодь, вікові межі молоді, соціально-демографічна група.

Молодь – це суспільна диференційована соціально-демографічна спільнота, якій притаманні специфічні фізіологічні, психологічні, пізнавальні, культурно-освітні тощо властивості, що характеризують її біосоціально-дозрівання як здійснення самовиразу її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей.

Молодь тому і є специфічною спільнотою, що її суттєві характеристики і риси, на відміну від представників старших поколінь і вікових груп, знаходяться в стані формування і становлення. Сутністю молоді та проявом її головної соціальної якості є міра досягнення нею со-

ціальної суб'єктності, ступінь засвоєння суспільних відносин та інноваційної діяльності.

Слід зазначити, що ще радянські вчені досить тривалий час не розглядали молодь як окрему соціально-демографічну групу через те, що це не вкладалося в тодішні уявлення про класову структуру суспільства.

Але одним з перших визнав молодь як окрему групу зі своїми соціальними особливостями В. Т. Лісовський. У своїй дисертації в 1968 році він визначив молодь «як покоління людей, які проходять стадію соціалізації, засвоюють, а в більш зрілому віці вже засвоїли освітні, професійні, культурні та інші соціальні функції; залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 30 років» [4, с. 8].

Так, Велика Радянська енциклопедія визначає молодь, як «соціально-демографічну групу, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального становища та обумовлюється тими чи іншими соціально-психологічними властивостями» [2, с. 478].

Ф. Р. Філіппов визначає молодь як велику суспільну групу, що має специфічні соціальні та психологічні якості, наявність яких визначається як віковими особливостями молодих людей, так тим, що їх соціально-економічне та соціально-психологічне становище, духовний світ перебувають у стані формування [8, с. 458].

Н. Черниш визначає молодь як суспільно диференційовану соціально-демографічну спільноту, якій притаманні специфічні фізіологічні, психологічні, пізнавальні, культурно-освітні властивості [9, с. 220].

Спільним серед усіх визначень молоді як окремої соціально-демографічної групи є єдність соціально-психологічних властивостей, переконань, цілей, переживань, ставлення до життя, а також те, що дана група перебуває у стані формування і становлення, на відміну від старших поколінь вікових груп.

Не дивлячись на спільність поглядів вчених щодо визначення самого поняття «молодь», слід зазначити, що немає єдності думок у визначенні вікових меж молоді.

У найбільш повному статистичному збірнику «Молодь у СРСР» 1980 р. до молоді були віднесені особи віком від 16 до 30 років. В такому ж збірнику 1991 року Український науково-дослідний інститут проблем молоді визначив молодь, як осіб до 29 років [6, с. 16].

Сучасне українське законодавство згідно зі ст. 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» визначає молодь як громадян від 14 до 35 років. До 2004 року верхня межа була дещо нижча, а саме 28 років. Таке розширення граничних меж молоді значно збільшує гарантії молодих людей у соціальній допомозі з боку держави.

Західні соціологи вікові межі молоді визначають з 12 до 24 років, але при цьому розділяють молодь на «юнацтво» (12-18 років) та «молодих дорослих» (18-24 роки).

Такі міжнародні організації, як ЮНЕСКО та ООН використовують наступні визначення стосовно молоді:

- Підлітки (teenagers) – особи молодшого, середнього і старшого підліткового віку с 10 до 19 років.
- Молодь (youth) – особи з 15 до 24 років.
- Молоді люди (young people) – особи з 10 до 24 років [1, с.1 5;7].